

Kapitola 10 – Bible jako kniha dějin

Veškerý život má kořeny v historii. Historie je záznamem lidské zkušenosti, struktury života a tvoří rámec zmínek o lidské identitě. Existujeme a žijeme v čase a prostoru. Události a rozhodnutí nás tvarují, formují a vytváří lidi, jakými se stáváme. Tato skutečnost je biblickým světonázorem a vysvětluje proč Písmo sleduje Boží činy ve specifických prostředích v průběhu času. Není překvapivé, že geografie a mnoho geografických míst–města, země, vodní díla, řeky, hory, národy–je jádrem biblických příběhů.¹

Vnímání Božího díla v Písmu je také lineární a postupuje vpřed. Není cyklické jako v mýtickém myšlení, které mělo přední postavení mezi jinými představami starověkého světa.² V Bibli je Bůh zjeven jako Někdo, kdo je počátek, střed, konec a věčná budoucnost lidské historie. Bůh „na počátku“ (Gn 1; 2; J 1 kap.) zavádí čas, tím, že stvoří slunce a měsíc „na znamení, k určování časů, dnů a let“ (Gn 1,14). Jako Stvořitel zapečetil svou svrchovanost v neustálém týdenním cyklu, který končí sedmým dnem, sobotou, požehnal ji a posvětil (Gn 2,1-3).

Po pádu do hříchu se narušilo pouto mezi Bohem a člověkem, byl ustanoven plán spasení, který poukazuje na zaslíbeného Mesiáše. Historie a proroctví jsou neoddělitelně spojené s Božím plánem na záchranu lidstva. Přihlížející vesmír se silným zájmem sleduje události velkého sporu na zemi, žasne nad Božím plánem na záchranu lidstva.

Bůh prostřednictvím svého smluvního zaslíbení pracuje přímo se svými zmocněnci–s Adamem, Noem, Abrahamem, Mojžíšem, Davidem a s proroky–aby viděli, že se naplňuje prorocký úděl historie o zaslíbeném Mesiáši. V plnosti času seslal Bůh svého Syna, byl to vrcholný božský čin v lidské historii, který zaplatil za trest lidské vzpoury vůči božskému zákonu Boží vlády (Ga 4,4). Celé stvoření očekávalo Kristovo prohlášení na kříži: „Dokonáno jest“ (J 19,30). Podle proroctví, po třech dnech se osvobodil z hrobu, zjevil se stovkám lidí a vystoupil do nebe. Potom začal svou velekněžskou službu ve svatyni předtím, než vstoupil v roce 1844 do svatyně svatých kvůli před adventnímu soudu živých a mrtvých. Když dokončí tento soud, vrátí se v triumfální slávě, aby získal své vykoupené lidi a tím naplnil zaslíbení ze Zj 22,20 „Ano, přijdu brzy“. Takže rozsah Písma se rozprostírá od počátku až do konce lidské historie. Žádný další posvátný náboženský text neposkytuje tento celkový pohled z hlediska času a místa. Žádná jiná kniha, sekulární, ani náboženská neobsahuje prorocké poselství vševědoucího Boha a jeho zásahy do záležitostí lidí.

Z těchto důvodů je historie nezbytná pro výklad Bible. Protože Bible má historický základ, historie (a také geografie) jsou místem, kde Bůh dává lidstvu možnost vyzkoušet a potvrdit pravdivost jeho Slova. Kvůli důvěryhodnosti Bible a Božího Slova čelí historie a historické detaily nejčastějším útokům a kritika začíná nejdříve u nich.

Historie, Geschichte a dějiny spasení

[I když se v češtině objevují pojmy *historie* a *dějiny* jako synonyma, v některých kontextech jsou jejich významy odlišné (https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/130434/Books_2010_2019_046-2014-1_11.pdf). Tento rozdíl vychází z německé terminologie, kde *dějiny* označují slovem *Geschichte*. V následujícím textu by pravděpodobně bylo možné přeložit německé slovo *Geschichte* jako *dějiny*, nicméně aby nesplývalo s pojmem *historie*, budu používat německý výraz stejně, jak je v anglickém originálu. Ke splynutí pojmů by mohlo dojít například v nadpisu k této lekci, který by v souvislosti s touto terminologií měl znít „Bible jako kniha historie“. Pozn. překladatel]

¹ Srovnání počtu zmíněných míst v celém Koránu má stejný počet, který napočítáme v Bibli v prvních deseti kapitolách knihy Genesis.

² Pro srovnání biblického a mýtického myšlení viz John N. Oswalt, *The Bible Among the Myths: Unique Revelation or Just Ancient Literature?* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009).

Od osvícenství je historie nejnáročnějším problémem při studiu Bible.³ To je hlavně kvůli předpokladu historicko-kritické metody a jejímu prakticky úplnému popření možnosti Božích zásahů do historie lidstva. Walter Dietrich napsal: „V moderní době musíme historii vnímat a popisovat způsobem *esti deus non deratur* („jako kdyby Bůh neexistoval“). Zároveň připouští, že to komplikuje vyhodnocení biblické historie. „Bůh sehrává aktivní roli. ... Bůh je do ní osobně zapojen. ... Posílá proroky. ... Mění události.“ Potom Dietrich dochází k závěru: „Co z toho může přijmout osvícený člověk, když je to všechno historickým záznamem?“⁴ Tento pohled je výsledkem historicko-kritického přístupu. Tento přístup ke zjištění toho, co se skutečně stalo analyzuje biblický jazyk a text, jako kdyby se jednalo o běžnou knihu, používá korelační předpoklady, analogii a kritiku s následným zařazením zdroje, formy, redakce a tradiční kriticismus.

V tomto bodě je přínosné zjistit, co znamená pojem *historie*. V angličtině se používá pouze toto jedno slovo, ale němečtí učenci jej rozvinuli ve dvou odlišných směrech: *Historie* a *Geschichte*. *Historie* zjišťuje fakta událostí a jak se v minulosti skutečně odehrály. *Geschichte* je způsob, kterým historici zjišťují, co tyto události znamenají.⁵

Pokud se při historickém zkoumání textu objeví nadpřirozená součást událostí, nemá se přijímat jako *Historie* nebo jako skutečnost, ale je jí stále možné považovat za *Geschichte* ve smyslu, jak pozdější bibličtí pisatelé vykládali minulost. Například přechod Izraelců přes Rudé moře je popsán jako událost, do které Bůh zasáhl rozdělením Rudého moře. Kritici „mají tendenci zdůrazňovat spíše přirozený, a ne nadpřirozený aspekt tohoto jevu.“⁶

Tento důraz na přirozené aspekty zpochybňuje samotnou událost. Aby teologové v souvislosti s tímto případem překonali těžkosti pro věřícího, zavedli třetí oblast, kterou nazvali *Heilsgeschichte*, neboli dějiny spasení. Metanarativ (velký příběh) od stvoření až po závěrečné události označují jako dějiny spasení, které oddělují od faktů a událostí *Historie*. V tomto smyslu Gerhard von Rad rozlišuje historické jádro historie (*Historie*) od kerygmatického obrazu Izraelské historie, kterou popisují bibličtí pisatelé prostřednictvím díla Jehovy. Podle Rada „vůbec neexistuje žádná *bruta facta* [skutečnost bez vysvětlení, pozn. překladatel]; historii máme pouze v podobě výkladu, pouze jako reflexi.“⁷ Pro tento myšlenkový směr je nejdůležitější teologie *za* událostí, ne samotná událost. Bez ohledu na to, zda událost nastala, je pouze doprovodnou zprávou k poselství.

Oddělení *Historie* od dějin spasení představuje zřetelný rozpor mezi skutečnými, historickými událostmi a teologií; mezi tím, co se skutečně stalo v historii a otázkami víry. Také vytváří několik otázek. Je možné oddělit biblickou víru od historie? Je možné oddělit teologii od historie? Tyto otázky vedou k podstatě věci. Záleží na tom, zda se odehrály události popsané v Bibli? Někteří teologové důrazně odpoví: „Ano, záleží na tom, co se stalo!“

V kritice von Radového dvojitého sledování sekulární historie a kerygmatické historie, která je teologicky významná zastává Franz Hesse názor, že víra musí spočívat na „tom, co se skutečně stalo, a ne na tom, o čem vyznáváme, že se stalo, ale zároveň musíme připustit, že se to nestalo tímto

³ Gerhard F. Hasel, „The Problem of History in Old Testament Theology,” *Andrews University Seminary Studies* 8, no. 1 (1970): 32–35, 41–46; Gerhard F. Hasel, *Old Testament Theology: Basic Issues in the Current Debate*, 4th ed. (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1991), 115–138.

⁴ Walter Dietrich, *The Early Monarchy in Israel: The Tenth Century B.C.E.*, trans. Joachim Vette (Atlanta: Society of Biblical Literature, 2007), 102, 103.

⁵ Viz J. Alberto Soggin, „Alttestamentliche Glaubenszeugnisse und geschichtliche Wirklichkeit,” *Theologische Zeitschrift* 17 (1961): 385–398; J. Alberto Soggin, „Geschichte, Historie und Heilsgeschichte im Alten Testament,” *Theologische Literaturzeitung* 89 (1964): 721–736.

⁶ J. Maxwell Miller, *The Old Testament and the Historian* (Philadelphia: Fortress Press, 1976), 17.

⁷ Gerhard von Rad, „Antwort auf Conzelmanns Fragen,” *Evangelische Theologie* 24, no. 7 (1964): 393; cf. Gerhard von Rad, *Old Testament Theology*, vol. 1 (New York: Harper and Row, 1962), 106–111.

způsobem.⁸ Jistě Hesse neopustil historicko-kritickou metodu, jen zdůraznil, že pouze to, co můžeme potvrdit, se v historii stalo má teologický význam.⁹

Snaha historicko-kritické metody odlišit *Historie* od dějin spasení přivodila krizi v teologii. K evropské hyperkritice Starého zákona se ve svém díle vyjadřují Albright, Wright a Bright, kteří tvrdí: „v biblické víře závisí vše na tom, zda se hlavní události skutečně staly.“¹⁰ Nicméně toto hnutí se nedokázalo vymanit z historického kriticismu. Přijali Darwinův pohled na původ druhů, který v podstatě popírá základní pohled stvoření.

Následně nikdy nepřekonalí rozpor mezi historií a božským jednáním. Historie nemůže být potvrzujícím faktorem zjevení, ale biblické zjevení se samo potvrzuje. Samotné Písmo máme vykládat Písmem a abychom jej pochopili musíme se podíídit jeho vnitřnímu základu. Tyto vnitřní znaky nepopírají důležitost historie, ale vyvyšují Boha, který určitě zasahuje do historických souvislostí v času a prostoru.¹¹

Podle protestantského pohledu je Boží jednání zcela zásadní v jeho psaném Slovu. Tyto dvě věci není možné oddělit. Pokud Písmo není důvěryhodné v historických tvrzeních, jak bychom mu mohli věřit v teologických a duchovních otázkách? Dva stručné příklady zdůrazňují klíčový vztah mezi historií a teologií.

Historický David a teologie

V roce 1992 prohlásil Philip R. Davies z Sheffieldské univerzity: „biblická ‚říše‘ Davida a Šalomouna dosud nemá nejmenší ohlas v archeologickém záznamu“¹² Davida a Šalomouna označil za mýtické postavy. O rok později, v roce 1993, archeologové objevili na severu Izraele, v pohraničním městě Tel Dan část velké čedičové stély, kterou napsal aramejský (syrský) král, popisuje vítěznou bitvu proti území Izraele a Judy.¹³ V následujícím roce se našli ještě dva další fragmenty. Hlavní nalezený nápis byl později znovu použit při stavbě zdi za městskou bránou, je datován na konec devátého stol. př. Kr., do doby rozděleného království.¹⁴ Stéla z Tel Danu zaznamenává vítězství proti „izraelskému králi“ a proti „domu Davida“. Následně frázi „dům Davidův“ v roce 1994 identifikoval André Lemaire na 31. řádku Mešovy stély, která se našla v Dhibánu, v Jordánsku.¹⁵ Později identifikoval Anson Rainey

⁸ Franz Hesse, „Kerygma oder geschichtliche Wirklichkeit?“ *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 57, no. 1 (1960): 26.

⁹ V zastávání historicko-kritické metody jako prostředku kurčení toho, co bylo historické, Hesse „si zjevně nevšímá, že historicko-kritická verze Izraelské historie je už interpretovaná na základě historicko-filozofických předpokladů.“ Hasel, *Old Testament Theology*, 119. Jinými slovy, on je také svázán předpoklady historicko-kritické metody, která v konečném důsledku popírá Boží zásahy do lidské historie.

¹⁰ G. Ernest Wright, *God Who Acts: Biblical Theology as Recital*, Studies in Biblical Theology 8 (London: SCM, 1952), 126, 127; cf. G. Ernest Wright, *The Old Testament Against Its Environment*, Studies in Biblical Theology 2 (London: SCM, 1950); G. Ernest Wright and Reginald H. Fuller, *The Book of the Acts of God: Contemporary Scholarship Interprets the Bible* (New York: Doubleday, 1957).

¹¹ Gerhard F. Hasel, „Biblical Theology Movement,” in *Evangelical Dictionary of Theology*, ed. Walter A. Elwell (Grand Rapids, MI: Baker, 1984), 149–152; cf. Brevard S. Childs, *Biblical Theology in Crisis* (Philadelphia: Westminster Press, 1970).

¹² Philip R. Davies, *In Search of „Ancient Israel“* (London: Continuum, 2006), 54.

¹³ Avraham Biran and Joseph Naveh, „An Aramaic Stele From Tel Dan,” *Israel Exploration Journal* 43, nos. 2, 3 (1993): 81–98; Avraham Biran and Joseph Naveh, „The Tel Dan Inscription: A New Fragment,” *Israel Exploration Journal* 45, no. 1 (1995): 1–18.

¹⁴ Gary A. Rendsburg, „On the Writing דודית [BYTDWD] in the Aramaic Inscription From Tel Dan,” *Israel Exploration Journal* 45, no. 1 (1995): 22–25.

¹⁵ André Lemaire, „‘House of David’ Restored in Moabite Inscription,” *Biblical Archaeology Review* 20, no. 3 (May/June 1994): 30–37.

jméno *David* na 12. řádku stejného textu.¹⁶ Pomocí fráze „dům Davidův“ Bible konzistentně označuje jižní Judské království (2S 2,11; 5,5; 1Kr 12,20-26; 2Pa 8,11). Ještě významnější je, že fráze „dům Davidův“ na obou nápisech identifikuje zakladatele judské linie králů více než století po Davidově smrti. Nakonec K. A. Kitchen tvrdí, že pojem „výšiny Davida“ je zeměpisný název v Negevu, který zmiňuje reliéf Šišak (Shishak) na chrámu Amona v Egyptě v Karnaku.¹⁷ Je pozoruhodné, že během čtyř let se nenašla jedna, ale čtyři samostatné zmínky o Davidovi. Identifikovali je učenci na Egyptském, Syrském a Moábském nápise. Tyto zmínky dosvědčují základní vliv ranného izraelského krále.

Dnes pár teologů argumentuje, že David neexistoval. Ale, co když byl fiktivní postavou? Co když jeho království bylo menší, než Bible popisuje? Zde je pár bodů, které bychom měli zvážit při reakci na tyto otázky. Kdo bez Davida přemohl Pelištějce a přivedl je pod nadvládu po desetiletích nepřátelství a sporů (1S 17; 23; 2S 5 kap.; 1Pa 18,1)?¹⁸ Bez Davida by nebylo poražené město Jebúsejců Jeruzalém a nebylo by ustanoveno jako hlavní město, které přežilo následujících tři tisíce let (2S 5 kap.). Bez Davida by 78 žalmů chybělo v liturgii Izraelské bohoslužby, o to by byly ochuzené synagogy a církve na celém světě. Co by nakonec bylo se zaslíbeným Mesiášem, který měl přijít skrze linii Isaje a Davida (Iz 11,1-10; Zj 22,16)?¹⁹ Není žádná jiná osoba, která by byla ve Starém i Novém zákoně častěji zmíněná než David, jeho jméno se objevuje od prvních zmínek v knize Rút až po závěrečné kapitoly knihy Zjevení.²⁰ Jeho syn Šalomoun postavil chrám v Jeruzalémně; obnovil hradby měst Megida, Chasóru, Gezeru a Jeruzaléma (1Kr 9,15). Vytvořil rozsáhlou obchodní síť a exponenciálně navýšil bohatství Izraele. Bez Davida by se Bible musela kompletně přepsat.²¹

Kříž, vzkříšení a teologie

Historie sama o sobě nevyovídá mnoho, musí být zjevená a vysvětlená. Není možné ji vykládat lidským činem, interpretace historie vyžaduje božské zjevení. Kříž sám o sobě neříká nic o významu historické události. V období římské říše zemřeli na kříži tisíce lidí zbytečnou smrtí. Po povstání Spartaka obklopili Římané pod vedením Crassusa cestu Via Appia z Říma do Capuy 6000 ukřižovanými lidmi.²² Takže, co bylo jedno další ukřižování v Jeruzalému? A co oddělovalo Ježíše Nazaretského od dvou zlodějů, kteří byli ukřižováni s ním? Pouze skrze biblické zjevení se kříž stává jistotou. Tato jistota se zakládá na historické skutečnosti starozákonních proroctví a jejich naplnění v Ježíš Kristu. Proto novozákonní pisatelé nezdůrazňují pouze skutečnost kříže a vzkříšení, ale také jeho spojitost

¹⁶ Anson F. Rainey, "Mesha' and Syntax," in *The Land That I Will Show You: Essays on the History and Archaeology of the Ancient Near East in Honor of J. Maxwell Miller*, ed. J. Andrew Dearman and M. Patrick Graham (Sheffield: Sheffield Academic Press, 2001), 287–307.

¹⁷ K. A. Kitchen, "A Possible Mention of David in the Late Tenth Century B.C.E., and Deity *Dod as Dead as the Dodo?" *Journal for the Study of the Old Testament* 22, no. 76 (December 1997): 39–41.

¹⁸ Dlouhý život a zánik Pelištějců v archeologickém záznamu viz Seymour Gitin, "Philistia in Transition: The Tenth Century BCE and Beyond," in *Mediterranean Peoples in Transition: Thirteenth to Early Tenth Centuries BCE*, ed. S. Gitin, A. Mazar, and E. Stern (Jerusalem: Israel Exploration Society, 1998), 162–183; Seymour Gitin, "Philistines in the Books of Kings," in *The Books of Kings: Sources, Composition, Historiography and Reception*, ed. André Lemaire and Baruch Halpern (Leiden: Brill, 2010), 308, 309.

¹⁹ Mesiášský popis vztahující se k Davidovi viz Philip E. Satterthwaite, "David in the Books of Samuel: A Messianic Hope," in *The Lord's Anointed: Interpretation of Old Testament Messianic Texts*, ed. P. E. Satterthwaite, R. S. Hess, and G. J. Wenham (Grand Rapids, MI: Baker, 1995), 41–65; Daniel I. Block, "Bringing Back David: Ezekiel's Messianic Hope," in Satterthwaite, Hess, and Wenham, *The Lord's Anointed*, 167–188; Daniel I. Block, "My Servant David: Ancient Israel's Vision of the Messiah," in *Israel's Messiah in the Bible and the Dead Sea Scrolls*, ed. Richard S. Hess and M. Daniel Carroll (Grand Rapids, MI: Baker, 2003), 17–56.

²⁰ Jméno David je zmíněno 1087×: 976× ve Starém zákoně, a 111×v Novém zákoně.

²¹ Pro další studium o důležitosti Davida pro ranou historii Judska viz Yosef Garfinkel, Saar Ganor, and Michael G. Hasel, *In the Footsteps of King David: Revelations From an Ancient Biblical City* (New York: Thames and Hudson, 2018).

²² Appian, *Civil Wars* 1.120.

s předobrazem beránka, kterého obětovali po generace věrní Izraelité a jeho oběť se naplnila během páteční paschy roku 31 po Kr.

Evangelia pečlivě spojují historické události Kristova života s prohlášeními o něm v zákoně a prorocích. Evangelia zmiňují historii, proroctví a osobní svědectví jako potvrzení událostí. Popisují studium mágů, které je vedlo k následování hvězdy z Balámova proroctví (Nu 24,17; Mt 2,1.2). Zaznamenali Ježíšovo prohlášení z kříže, kde zmiňuje Mesiánská proroctví, která svědčí o způsobu jeho smrti (Ž 22,2; 31,6). Tlumoch svědectví Marie Magdalény, která v neděli ráno přišla k hrobu a viděla vzkříšeného Spasitele (Mk 16,9-11; J 20,11-18). Svědčí o zkušenosti učedníků s Ježíšem na cestě do Emaus a jak jim vykládal Písma (Lk 24,13-27). Mluví o jeho zjevení v horní místnosti, jak společně jedli a o jeho rozhovoru s pochybujícím Tomášem (J 20,24-29). Stovky očitých svědků vidělo Ježíše po jeho vzkříšení a Jan říká: „To je ten učedník, který vydává svědectví o těchto věcech a který je zapsal; a víme, že jeho svědectví je pravdivé“ (J 21,24).

Pavel v dopise Korintské církvi znovu zdůrazňuje nedávné historické události:

„Předal jsem vám především to, co jsem také sám přijal, že Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem, byl pohřben a třetího dne byl vzkříšen podle Písem, zjevil se Kéfovi a potom Dvanácti. Dále se zjevil více než pěti stům bratřím najednou; většina z nich doposud žije, někteří však již zemřeli. Potom se zjevil Jakobovi a potom všem apoštolům. Naposledy ze všech, jako nedochůdčeti, zjevil se také mně“ (1K 15,3-8).

Zdůrazňuje svědectví pisatelů evangelií, poskytuje důkazy z Písma o Kristově smrti a o jistotě vzkříšení jeho těla: „Když se tedy hlásá o Kristu, že vstal z mrtvých, jak to, že někteří mezi vámi říkají, že není vzkříšení mrtvých? Není-li vzkříšení mrtvých, pak nevstal ani Kristus. Jestliže však Kristus nevstal z mrtvých, pak je naše zvěstování prázdné, prázdná je i vaše víra“ (v. 12-14). Pro Pavla byla skutečnost vzkříšení základem křesťanské víry. Historie, teologie a víra jsou neoddělitelně propojené. Propojení historie a proroctví vytváří z tvrzení o Mesiáši pravdu.

Historie, význam a identita

Síla studie historie, je že hledá pravdu. Snaží se zjistit, co se stalo, aby bylo možné určit cíl a smysl těchto událostí. Pokud zredukujeme Boha do bezčasovosti a odstraníme ho z prostoru i z místa jako abstraktní myšlenku, či filozofii, potom nemohl jednat v historii, vytvářet ji a naše existence nemá smysl. Řecko-římská kultura byla po tisíciletí pod vlivem pohanské pověřivosti a mýtického myšlení, kvůli tomu upadla a odebrala se k útěku před cirkusem a koloseem. Dnes se historie sama opakuje.

Jakou roli to hraje v našem životě? Film založený na fiktivním příběhu se odehrává na planetě zemi, jsou v něm vesmírné lodě a invazivní tvorové z jiné planety (představ si *Star Wars* nebo *Avengers*)²³ nebude mít při sledování televize dopad jako sledování nárazu druhého letadla do budovy dvojčat 11. září 2001. Stejným způsobem i sílu Bible tvoří skutečnost jejího svědectví. Nejde o fiktivní příběh. Bůh tvrdí, „že toto bylo jediné místo, kde jednal, byl důležitý pro lidské bytosti, jeho činy byly v souladu s konzistentním dlouho plánovaným cílem [lásky], detaily lidsko-historického chování používal k odhalení cílů, a že byl schopný použít nepřátele, jako kdyby byl jejich přítel k dokončení svých dobrých záměrů.“²⁴ Toto propojení historie a božského proroctví se nenachází nikde jinde ve světě, ve starověkém ani v moderním. Tato kombinace dělá Bibli jedinečnou.

²³ Myšlenka neosobní „síly“, která se nachází v celém vesmíru není postupný vývoj, ale úpadek k pohanství starověkého mýtického světa Egypta, který hledá padělek k osobnímu plánu vše-milujícího Boha, který se přimlouvá za svůj lid (např. Exodus).

²⁴ Oswalt, *The Bible Among the Myths*, 142.